

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-88-35>

УДК 336.71:336.77:338.124(477)

МАКРОПРУДЕНЦІЙНЕ СТРЕС-ТЕСТУВАННЯ БАНКІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННИХ ШОКІВ ТА ЗРОСТАННЯ СИСТЕМНИХ РИЗИКІВ

MACROPRUDENTIAL STRESS TESTING OF UKRAINIAN BANKS UNDER WARTIME SHOCKS AND RISING SYSTEMIC RISKS

Забчук Галина Михайлівна

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансових технологій та банківського бізнесу,
Західноукраїнський національний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5443-1656>

Zabchuk Halyna

West Ukrainian National University

У статті обґрунтовано макропруденційне значення стрес-тестування банків України в умовах тривалої війни, підвищеної невизначеності та накопичення системних ризиків. Доведено, що за воєнної економіки стрес-тестування не може зводитися лише до перевірки достатності капіталу окремих банків, оскільки воно має виконувати функцію раннього виявлення каналів поширення шоків між кредитним, процентним, валютним, операційним і суверенно-борговим ризиками. На основі матеріалів Національного банку України щодо оцінки стійкості банків у 2023–2026 рр. показано перехід від спрощеної післявоєнної діагностики до відновлення повноцінного сценарного стрес-тестування з несприятливим макроекономічним сценарієм. Запропоновано авторський підхід до трактування стрес-тестування як інституційного механізму перетворення інформації про ризики у пруденційні рішення, програми капіталізації та коригування поведінки банків.

Ключові слова: макропруденційна політика, стрес-тестування банків, оцінка стійкості, достатність капіталу, системний ризик, воєнні шоки, кредитний ризик, процентний ризик, валютний ризик.

The article substantiates the macroprudential role of stress testing Ukrainian banks under the conditions of prolonged war, high uncertainty and rising systemic risks. The research argues that in a wartime economy stress testing should not be reduced to a technical verification of individual banks' capital adequacy. Its broader function is to identify the channels through which shocks are transmitted between credit, interest rate, foreign exchange, operational and sovereign-related risks. The empirical basis of the article includes official materials of the National Bank of Ukraine on banks' resilience assessments in 2023–2026, the 2025 stress-testing methodology, the results of the 2025 resilience assessment and the approved framework for the 2026 exercise. The paper shows that Ukraine's banking supervision has moved from a simplified post-shock diagnostic format in 2023, based mainly on asset quality review and baseline projections, to a more comprehensive scenario-based stress-testing framework with an adverse macroeconomic scenario. According to the 2025 resilience assessment, 21 banks that covered more than 90% of banking system assets were stress-tested, while nine banks accounting for 18% of sector assets were required to achieve higher capital adequacy levels under the adverse scenario. The weighted-average regulatory capital adequacy ratio remained above the minimum requirement under both baseline and adverse scenarios. The article proposes an original interpretation of macroprudential stress testing as an institutional mechanism that transforms risk information into prudential decisions, capitalization programs and adjustments in banks' behavior. Particular attention is paid to the need to adapt stress testing to wartime shock persistence, infrastructure damage, borrower heterogeneity, interest-rate repricing, exchange-rate uncertainty and operational losses. The scientific contribution lies in the conceptual distinction between solvency testing, resilience assessment and macroprudential stress diagnostics of systemic risk transmission. The article concludes that stress testing should become a permanent element of Ukraine's financial stability architecture and a tool for aligning banking resilience with the needs of economic recovery.

Keywords: macroprudential policy, bank stress testing, resilience assessment, capital adequacy, systemic risk, wartime shocks, credit risk, interest rate risk, foreign exchange risk.

Постановка проблеми. Банківська система України функціонує в умовах, коли воєнні шоки одночасно впливають на капітал банків, якість кредитних портфелів, ліквідність, процентну маржу, валютні позиції, операційну безперервність і довіру вкладників. У такому середовищі традиційний нагляд, зорієнтований переважно на фіксацію поточного виконання нормативів, не дає повного уявлення про майбутню спроможність банків виконувати посередницьку функцію. Макропруденційне стрес-тестування набуває значення не лише інструмента діагностики достатності капіталу, а й механізму перевірки того, наскільки банківський сектор здатний поглинати взаємопов'язані шоки без зупинки кредитного, платіжного та ощадного каналів.

В умовах тривалої війни системний ризик формується не як одинична подія, а як послідовність взаємопідсилювальних порушень. Погіршення фінансового стану позичальників посилює кредитний ризик, девальваційні очікування впливають на валютну позицію, зростання ставок підвищує вартість зобов'язань, а операційні втрати можуть виникати внаслідок пошкодження інфраструктури, кібератак або переміщення бізнес-процесів. За таких умов стрес-тестування має оцінювати не тільки прямий удар по капіталу, а й здатність банківського сектору зберегти функціональність у разі накладання кількох ризикових контурів.

Дослідницька проблематика статті полягає у визначенні того, яким має бути макропруденційне стрес-тестування банків України в умовах воєнних шоків, щоб воно не обмежувалося формальною перевіркою нормативів, а забезпечувало виявлення системних вразливостей, оцінку каналів поширення ризиків і формування інституційних рішень для збереження фінансової стійкості. Така постановка питання дає змогу перейти від вузького розуміння стрес-тесту як розрахунку втрат до його трактування як частини архітектури макропруденційного управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні засади стрес-тестування банків сформувалися у межах міжнародної пруденційної практики після глобальної фінансової кризи. Базельський комітет з банківського нагляду наголошує, що стрес-тестування є одночасно елементом внутрішнього управління ризиками банку та інструментом наглядових і макропруденційних органів [1]. Такий підхід важливий для України, оскільки воєнні умови посилюють розрив між поточною звіт-

ною стійкістю банку та його майбутньою здатністю поглинати втрати.

Європейська банківська організація у стрес-тестуванні 2025 року застосувала трирічний горизонт, базовий і несприятливий сценарії, а також припущення про сталість балансів із фокусом на впливі шоків на платоспроможність банків [2]. Подібна логіка простежується й у практиці Європейського центрального банку, де стрес-тести використовуються як комунікаційний та наглядовий інструмент, що підтримує оцінку капіталу, ризикового профілю і здатності банків використовувати буфери в умовах напруження [3].

Українська наукова література також сформувала підґрунтя для аналізу стрес-тестування банків. Кузнєцова Л. В. розглядає стрес-тестування як інструмент управління кредитним ризиком банків України та підкреслює необхідність поєднання макро-економічних змінних із параметрами якості кредитного портфеля [4]. Щербатих Д. В. систематизує сучасні методи стрес-тестування банківської системи та наголошує на значенні сценарного аналізу достатності капіталу [5]. Соболева-Терещенко О. аналізує підходи до стрес-тестування банківської системи України в розрізі груп банків, що є важливим для розуміння неоднорідності ризикових профілів державних, іноземних і приватних банків [6].

Питання ліквідності та стійкості банківської системи України в контексті управління ризиками розкрито у праці Рудана В. Я., де ліквідність трактується як стратегічний об'єкт управління, пов'язаний із платоспроможністю, стабільністю ресурсної бази та можливістю підтримувати активні операції [7]. У воєнних умовах ця логіка потребує доповнення макропруденційним блоком, оскільки ліквідність, капітал і якість активів мають оцінюватися не ізольовано, а через здатність банку витримати одночасний вплив кількох ризиків.

Попри наявність праць зі стрес-тестування, недостатньо опрацьованим залишається питання адаптації макропруденційної діагностики до воєнних шоків. У наявних дослідженнях значна увага приділяється кредитному ризику, достатності капіталу або методам сценарного аналізу, однак потребує розвитку підхід, який одночасно враховує тривалість війни, повторюваність інфраструктурних ударів, процентну переоцінку зобов'язань, валютну невизначеність, операційні втрати та потенційні зворотні зв'язки між банківською стійкістю і кредитуванням відновлення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є обґрунтування макропруденційного значення стрес-тестування банків України в умовах воєнних шоків і зростання системних ризиків, а також формування авторського підходу до його використання як інструмента виявлення каналів поширення ризиків, оцінювання достатності капіталу та підтримання фінансової стійкості банківського сектору.

Для досягнення мети поставлено такі завдання: узагальнити еволюцію оцінки стійкості банків України у 2023–2026 рр.; визначити відмінності між оцінкою якості активів, сценарним прогнозуванням і макропруденційним стрес-тестуванням; проаналізувати кількісні результати стрес-тестування 2025 року; систематизувати канали трансформації воєнних шоків у системний ризик банківського сектору; обґрунтувати напрями вдосконалення стрес-тестування в умовах тривалої війни та наближення банківського регулювання України до практик Європейського Союзу.

Виклад основного матеріалу дослідження. У воєнній економіці стрес-тестування банків набуває змісту не разової технічної вправи, а постійної системи перевірки фінансової витривалості. Його завдання полягає не лише у визначенні того, чи виконає банк мінімальні нормативи капіталу за заданого сценарію. Значно важливішим є питання, чи зможе банківська система одночасно зберегти платіжну безперервність, підтримати довіру вкладників, не допустити дестабілізації кредитного ринку та забезпечити поступове фінансування економічного відновлення.

Подальший аналіз побудовано на розмежуванні трьох рівнів діагностики. Перший рівень охоплює оцінку якості активів, тобто перевірку того, наскільки балансові оцінки кредитного ризику відповідають реальному стану позичальників і забезпечення. Другий рівень пов'язаний із прогнозуванням показників діяльності банків за базовим сценарієм. Третій рівень становить власне стрес-тестування, у межах якого банк оцінюється під впливом малоїмовірної, але реалістичної комбінації шоків. Саме третій рівень має найбільше макропруденційне значення, оскільки дає змогу побачити не тільки індивідуальну вразливість банку, а й потенційне накопичення системного ризику.

Після початку повномасштабної війни оцінка стійкості банків в Україні відновлювалася поступово. У 2023 році Національний

банк провів оцінку стійкості найбільших банків після річної перерви. Тоді вона охоплювала 20 банків, що мали понад 90% активів банківської системи, а традиційне стрес-тестування було фактично замінено розрахунком показників діяльності на наступні три роки за базовим макроекономічним сценарієм [8]. У 2025 році Національний банк повернув стрес-тестування за несприятливим сценарієм, що засвідчило перехід від післяшокової діагностики до повнішої макропруденційної оцінки. У 2026 році масштаб стрес-тестування розширено до 26 банків, на які припадає понад 90% активів сектору [12].

Еволюцію інструментарію оцінки стійкості банків України подано нижче (табл. 1).

Дані таблиці 1 дають змогу зробити кілька принципових висновків. По-перше, українська практика оцінки стійкості поступово повертається до регулярного циклу після перерви, спричиненої війною. По-друге, починаючи з 2025 року, стрес-тестування знову охоплює несприятливий сценарій, що наближує його до логіки європейських наглядових вправ. По-третє, розширення кількості банків у 2026 році свідчить про прагнення НБУ оцінювати не тільки найбільші системні установи, а й ширше коло банків, здатних посилювати або пом'якшувати системний ризик.

Макропруденційна цінність стрес-тестування полягає у тому, що воно перетворює невизначеність на систему вимірюваних умовних втрат. У 2025 році Національний банк прямо визначив, що в несприятливому сценарії припускається реалізація кредитного, процентного, валютного та операційного ризиків у розмірах, порівнюваних із наслідками кризового 2022 року [9]. Баланс банків у прогнозованому періоді вважався статичним, що є консервативним припущенням, оскільки не дозволяє банкам скорочувати кредитний портфель для зменшення втрат.

Ключові результати стрес-тестування 2025 року наведено нижче (табл. 2).

Результати таблиці 2 засвідчують, що банківська система України виявилася капітально стійкою навіть за сценарію глибокої та тривалої кризи. Водночас наявність дев'яти банків із підвищеними цільовими нормативами достатності капіталу показує, що системна стійкість не усуває потреби в індивідуальних програмах капіталізації або реструктуризації. Важливо, що йдеться не про однакову вразливість усіх банків, а про концентрацію ризику в окремих групах установ.

Таблиця 1

Еволюція інструментарію оцінки стійкості та стрес-тестування банків України у 2023–2026 рр.

Рік	Охоплення	Складові оцінки	Сценарний формат	Макропруденційний зміст
2023	20 банків, понад 90% активів сектору	Оцінка якості активів, перевірка забезпечення, екстраполяція за потреби, розрахунок показників на три роки	Базовий сценарій; традиційне стрес-тестування фактично замінене прогнозним розрахунком	Відновлення діагностики після перерви та перевірка первинної післяшоквої стійкості
2025	21 банк, понад 90% активів сектору	Оцінка якості активів (Asset Quality Review, AQR) для всіх банків, стрес-тестування найбільших банків	Базовий і несприятливий сценарій; припущення про реалізацію кредитного, процентного, валютного та операційного ризиків	Повернення повноцінного сценарного стрес-тестування та визначення підвищених рівнів достатності капіталу
2026	26 банків, понад 90% активів сектору	AQR станом на 01.01.2026, екстраполяція за потреби, стрес-тестування за двома сценаріями	Трирічний горизонт; несприятливий сценарій передбачає глибоку й тривалу кризу	Розширення охоплення, адаптація до воєнних ризиків і посилення відповідності європейській практиці

Джерело: сформовано автором за матеріалами Національного банку України [8; 9; 11; 12]

Особливої уваги потребує співвідношення між результатами оцінки якості активів і результатами сценарного стрес-тестування. Незначне коригування пруденційних резервів після AQR означає, що поточна оцінка кредитних втрат у банках загалом не містила масштабного прихованого дефіциту. Однак саме несприятливий сценарій виявив установи, для яких майбутня збитковість могла створити потребу у вищих нормах капіталу. Отже, макропруденційна функція стрес-тестування полягає не в дублюванні аудиторської перевірки активів, а у виявленні майбутньої траєкторії втрат за умов накладання ризиків.

Середньозважені оцінки нормативу достатності регулятивного капіталу за результатами стрес-тестування 2025 року подано нижче (рис. 1).

Рисунок 1 демонструє, що після коригування даних банків і оцінки якості активів середньозважений норматив достатності регулятивного капіталу знизився з 16,7% до 15,9%, проте залишився вищим за мінімальну регулятивну вимогу 10,0%. За базовим сценарієм норматив зростав до 23,1% у перший рік, 28,2% у другий рік і 32,6% у третій рік. За несприятливим сценарієм значення

також перевищували мінімальний рівень і становили відповідно 20,8%, 23,6% та 28,2%. У стандартній інтерпретації такі результати підтверджують здатність банківської системи поглинати макрофінансовий стрес. Водночас в умовах війни важливо оцінити не лише номінальне перевищення нормативу над мінімальною вимогою, а й те, яку частину цього запасу можуть поглинути ризики, що мають воєнну природу.

Для такого уточнення у статті використано розрахунковий воєнний коректор, сформований не на підставі умовних експертних ваг, а на основі фактично спостережуваних індикаторів банківського сектору. До нього включено чотири показники, які безпосередньо відображають прояви воєнного тиску на банківські баланси: частку непрацюючих кредитів бізнесу, частку цінних паперів і депозитних сертифікатів в активах, розрив між низькоризиковими та високоліквідними активами і часткою кредитів, а також скорочення частки кредитів клієнтам в активах порівняно з початком 2022 року. Такий підхід дає змогу перейти від загального твердження про воєнний ризик до його операціоналізації через реальні банківські показники.

Таблиця 2

Ключові кількісні результати оцінки стійкості та стрес-тестування банків України у 2025 році

Показник	Значення	Аналітична інтерпретація
Кількість банків, що проходили стрес-тестування у 2025 р.	21 банк	Охоплено найбільші банки за ризикозваженими активами, кредитами та депозитами населення
Частка активів сектору, яку покривали банки у стрес-тестуванні	понад 90%	Результати мають системне значення, хоча не охоплюють усі банки
Банки з підвищеними нормативами за базовим сценарієм	6 банків із 5% активів сектору	Проблеми окремих установ не створюють загальносистемного дефіциту капіталу
Банки з підвищеними нормативами за несприятливим сценарієм	9 банків із 18% активів сектору	Воєнні та макрофінансові шоки виявляють локалізовані, але значущі вразливості
Орієнтовна потреба в капіталі за результатами стрес-тестування	близько 5% регулятивного капіталу системи на початок 2025 р.	Потреба є керованою і не свідчить про системний дефіцит капіталу
Коригування пруденційних резервів за результатами AQR	0,2% від їх обсягу на початок року	Якість оцінки активів у більшості банків не потребувала суттєвого перегляду

Джерело: сформовано автором за результатами оцінки стійкості банків України у 2025 році та матеріалами НБУ [9; 10]

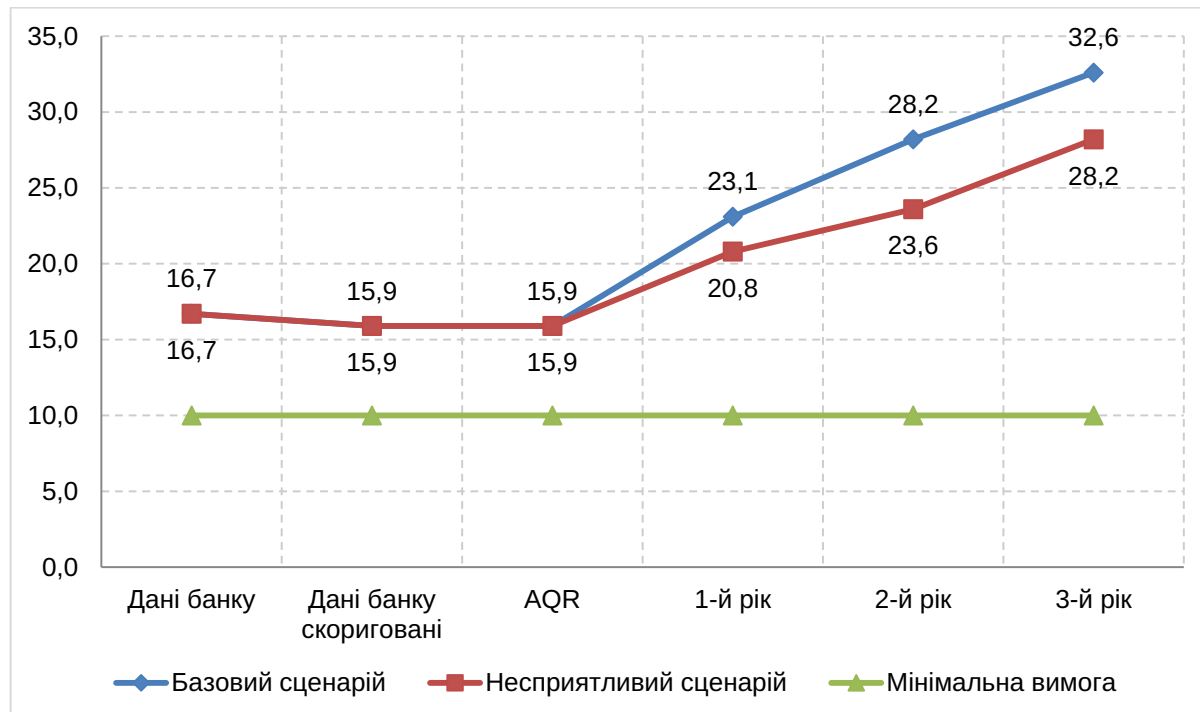

Рис. 1. Середньозважені оцінки нормативу достатності регулятивного капіталу банків за результатами стрес-тестування у 2025 році

Джерело: сформовано автором за даними Національного банку України [9]

Економічна логіка розрахунку полягає в тому, що зазначені індикатори характеризують різні сторони одного процесу. Частка непрацюючих кредитів бізнесу відображає фактично реалізований кредитний ризик. Частка цінних паперів і депозитних сертифікатів показує концентрацію активів у державних та регуляторних інструментах, що зменшує пряму кредитну експозицію, але посилює взаємозалежність банківської та фіскальної стійкості. Розрив між низькоризиковими активами і кредитами фіксує зміну моделі розміщення ресурсів. Скорочення частки кредитів в активах показує, наскільки банківська система відійшла від довоєнної пропорції кредитного посередництва.

Розрахунковий воєнний коректор визначено як середнє значення зазначених фактичних індикаторів, приведених до єдиного десяткового виміру. Часткові показники використано у формі десяткових часток, а показники у відсоткових пунктах поділено на 100. За наявними даними частка непрацюючих кредитів бізнесу становила 15,3%, частка цінних паперів і депозитних сертифікатів в активах – 47,3%, розрив між низькоризиковими активами та кредитами – 29,1 в. п., а скорочення частки кредитів клієнтам в активах порівняно з початком 2022 року – 19,0 в. п.

[9] Середнє значення цих індикаторів становить 0,28. Отже, у межах агрегованого макропруденційного перерахунку 28% капітального запасу понад мінімальну вимогу розглядається як частина, потенційно поглинена фактично проявленим воєнним тиском.

Перерахунок не слід трактувати як заміну офіційного стрес-тестування Національного банку України. Його призначення полягає у тому, щоб показати, як змінюється макропруденційна інтерпретація результатів у разі врахування фактичних ознак воєнного ризику. Вихідним є запас капіталу понад мінімальну вимогу за несприятливим сценарієм. Далі цей запас зменшується на величину, що відповідає розрахунковому воєнному коректору. Скоригований норматив достатності регулятивного капіталу визначається як сума мінімальної вимоги та скоригованого запасу капіталу.

Результати такого перерахунку наведено нижче (табл. 3).

Отримані результати свідчать, що врахування воєнного ризику помітно змінює зміст несприятливого сценарію. Без такого коригування середньозважений норматив достатності регулятивного капіталу становить 20,8% у перший рік, 23,6% у другий рік і 28,2% у третій рік. Після врахування фактичного воєн-

Таблиця 3

Розрахунок впливу воєнного ризику на результати несприятливого сценарію стрес-тестування банків України

Показник	Фактична база / розрахунок	1-й рік	2-й рік	3-й рік
Норматив за несприятливим сценарієм, %	дані НБУ	20,8	23,6	28,2
Мінімальна вимога, %	нормативний мінімум	10,0	10,0	10,0
Запас понад мінімум, в. п.	норматив мінус 10,0%	10,8	13,6	18,2
NPL бізнесу	15,3% = 0,153			
ЦП і ДС / активи	47,3% = 0,473			
Розрив низькоризикові активи – кредити	29,1 в. п. = 0,291			
Зниження частки кредитів / активи до 01.2022	19,0 в. п. = 0,190			
Воєнний коректор	(0,153+0,473+0,291+0,190) / 4	0,28	0,28	0,28
Поглинання запасу, в. п.	запас × 0,28	3,0	3,8	5,1
Скоригований запас, в. п.	запас мінус поглинання	7,8	9,8	13,1
Скоригований норматив, %	10,0% + скоригований запас	17,8	19,8	23,1

Примітка: розрахунковий воєнний коректор не є офіційною оцінкою Національного банку України. Він використовується для макропруденційного уточнення результатів несприятливого сценарію на основі фактично спостережуваних індикаторів воєнного тиску.

Джерело: сформовано та розраховано автором за результатами оцінки стійкості банків Національного банку України та фактичними індикаторами банківського сектору

ного коректора він знижується відповідно до 17,8%, 19,8% та 23,1%. Банківська система зберігає перевищення над мінімальною вимогою 10,0%, однак запас капіталу вже не виглядає надмірним, особливо в першому році несприятливого сценарію.

Найважливішим результатом такого перерахунку є уточнення макропруденційного висновку. Офіційний несприятливий сценарій показує, що система має достатній запас стійкості за умов реалізації макрофінансового стресу. Водночас воєнний коректор демонструє, що частина цього запасу фактично резервується під ризики, які вже проявилися у структурі активів, якості кредитного портфеля та зменшенні ролі кредитного каналу. У першому році скоригований запас становить 7,8 в. п., у другому – 9,8 в. п., у третьому – 13,1 в. п. Така динаміка дає підстави говорити про наявність капітального ресурсу, але не про його необмеженість.

Воєнні шоки відрізняються від звичайних макроекономічних спадів тим, що одночасно впливають на фінансову та операційну спроможність позичальників. Підприємство може мати належну кредитну історію, однак втратити виробничі активи, персонал, логістику або доступ до енергетичних ресурсів. Для банку така ситуація означає, що кредитний ризик дедалі менше залежить лише від попередньої платіжної дисципліни й дедалі більше визначається майбутньою операційною життєздатністю позичальника. Тому стрес-тестування в умовах війни має враховувати не тільки балансову якість активів, а й здатність позичальників підтримувати виробничий цикл за повторюваних шоків.

На наш погляд, запропонований перерахунок дає змогу чіткіше поєднати результати стрес-тестування із завданнями банківського нагляду. Якщо офіційний несприятливий сценарій показує формальну здатність системи витримати макрофінансовий стрес, то воєнне коригування показує, наскільки цей запас звужується під впливом фактично проявлених ризиків. Відповідно, наглядова реакція має бути не універсальною, а диференційованою. Банки з високим скоригованим запасом можуть поступово розширювати кредитування якісних позичальників, тоді як банки з підвищеною чутливістю до воєнних каналів ризику мають насамперед зменшувати концентрації, посилювати резервування, обмежувати розподіл капіталу й переглядати внутрішні моделі оцінювання ризиків.

Особливе значення має розмежування системної та індивідуальної стійкості банків. Середньозважений результат не усуває індивідуальних банківських вразливостей, оскільки окремі установи можуть мати значно вищу чутливість до воєнних ризиків через концентрацію кредитів у вразливих регіонах, високу частку незабезпечених або слабо забезпечених корпоративних позик, залежність доходів від державних інструментів, низьку диверсифікацію операційної інфраструктури або недостатню прибутковість для покриття майбутніх втрат. Через це агрегований перерахунок має доповнюватися індивідуальними наглядовими рішеннями для банків, у яких воєнний ризик може поглинати більшу частину капітального запасу.

Важливо уникати механічного трактування позитивних результатів стрес-тестування. Капітальна стійкість є передумовою кредитної активності, але не її достатньою умовою. Банки потребують прогнозованої якості позичальників, захищеності застави, гарантійних механізмів, доступу до довшого фондування та чітких правил покриття воєнних ризиків. Отже, результати стрес-тестування мають інтерпретуватися разом з оцінкою кредитного попиту, галузевої структури ризиків і державних інструментів підтримки.

Макропруденційне значення стрес-тестування посилюється тим, що воно формує спільну аналітичну мову між центральним банком, банками, урядом і міжнародними партнерами. Для Національного банку України стрес-тест є інструментом нагляду й фінансової стабільності. Для банків він є сигналом щодо потреби у капіталі, резервуванні та коригуванні схильності до ризику. Для уряду й міжнародних фінансових організацій результати стрес-тестування можуть вказувати, де потрібні гарантійні програми, страхування воєнних ризиків або довгострокові лінії фінансування. Така координаційна функція особливо важлива для країни, яка одночасно фінансує оборону, підтримує банківську стабільність і готує інституційні умови для відновлення.

Висновки. Проведене дослідження дає підстави розглядати макропруденційне стрес-тестування банків України як важливий елемент архітектури фінансової стійкості воєнної економіки. Його зміст не обмежується перевіркою формального виконання нормативів достатності капіталу, позаяк в умовах тривалої війни банківський сектор має зберігати не лише платоспроможність, а й здат-

ність підтримувати платіжну безперервність, довіру вкладників, кредитне посередництво та фінансування економічного відновлення. Відтак стрес-тестування доцільно трактувати як інструмент виявлення майбутніх вразливостей і каналів поширення ризиків, що виникають унаслідок взаємодії кредитного, процентного, валютного, операційного та суверенно-боргового ризиків.

Узагальнення практики оцінки стійкості банків України у 2023–2026 рр. засвідчило поступове повернення Національного банку України до регулярного сценарного аналізу. У 2023 році оцінка охоплювала 20 банків із понад 90% активів сектору, однак традиційне стрес-тестування було замінено прогнозним розрахунком показників діяльності за базовим сценарієм. У 2025 році відновлено несприятливий сценарій для 21 банку, а у 2026 році охоплення розширено до 26 банків, на які припадає понад 90% активів банківської системи. Така еволюція свідчить про перехід від післяшокової перевірки балансової стійкості до повнішої макропруденційної діагностики, здатної враховувати не лише поточний стан банків, а й траєкторію їхньої стійкості за умов майбутніх шоків.

Кількісні результати стрес-тестування 2025 року підтвердили наявність загальносистемного запасу капіталу. Після коригування даних банків і оцінки якості активів середньозважений норматив достатності регулятивного капіталу становив 15,9%, що перевищувало мінімальну регулятивну вимогу 10,0%. За базовим сценарієм норматив зростав до 32,6% у третьому році, а за несприятливим сценарієм – до 28,2%. Водночас дев'ять банків, на які припадало 18% активів сектору, мали досягнути підвищених цільових нормативів достатності капіталу за несприятливим сценарієм. Отже, банківська система загалом зберігає капітальну стійкість, однак середньозважений результат не усуває індивідуальних вразливостей окремих установ.

Включення розрахункового воєнного коректора дало змогу уточнити зміст несприятливого сценарію з позиції фактично проявлених ризиків воєнного періоду. Коректор сформовано на основі спостережуваних індикаторів банківського сектору: частки непрацюючих кредитів бізнесу, частки цінних паперів і депозитних сертифікатів в активах, розриву між низькоризиковими активами та кредитами, а також скорочення частки кредитів клієнтам в активах порівняно з початком 2022 року. Його значення становило 0,28, що в межах агре-

гованого макропруденційного оцінювання відображає потенційне поглинання 28% капітального запасу понад мінімальну вимогу під впливом уже зафіксованих ознак воєнного тиску.

Розрахункове уточнення несприятливого сценарію через воєнний коректор показало, що капітальна позиція банківського сектору залишається прийнятною, однак запас стійкості істотно звужується. Без урахування воєнного коректора середньозважений норматив достатності регулятивного капіталу становив 20,8% у перший рік, 23,6% у другий рік і 28,2% у третій рік. Після врахування фактичних ознак воєнного тиску скоригований норматив становить відповідно 17,8%, 19,8% та 23,1%. Скоригований запас капіталу понад мінімальну вимогу дорівнює 7,8 в. п. у першому році, 9,8 в. п. у другому році та 13,1 в. п. у третьому році. Така динаміка підтверджує наявність капітального ресурсу, але не дає підстав трактувати його як надлишковий або достатній для безумовного нарощення кредитних ризиків.

Отримані результати поглиблюють розуміння відмінності між системною та індивідуальною стійкістю банків. На рівні сектору капітальний запас залишається вищим за мінімальну вимогу навіть після врахування воєнного коректора. На рівні окремих банків ризики можуть бути значно вищими через концентрацію кредитів у вразливих регіонах, слабшу якість застави, значну залежність доходів від державних інструментів, недостатню операційну диверсифікацію або обмежену прибутковість для покриття майбутніх втрат. Тому результати стрес-тестування мають використовуватися не для узагальнених висновків щодо всіх банків, а для диференційованих наглядових рішень, програм капіталізації, обмеження ризикових концентрацій і перегляду внутрішніх моделей управління ризиками.

Важливою умовою правильної інтерпретації результатів є розмежування капітальної стійкості та готовності банків до розширення кредитування. Наявність запасу капіталу є необхідною передумовою кредитної активності, але не гарантує автоматичного зростання кредитної пропозиції. Банки мають враховувати якість грошових потоків позичальників, захищеність застави, галузеву специфіку ризиків, можливість страхування воєнних втрат, наявність гарантійних механізмів і доступ до довшого фондування. За таких умов позитивні результати стрес-тестування

повинні розглядатися разом з оцінкою кредитного попиту, операційної життєздатності підприємств і здатності держави та міжнародних партнерів брати участь у розподілі воєнних ризиків.

Подальший розвиток макропруденційного стрес-тестування банків України доцільно пов'язати з поглибленням кількісного моделювання воєнних ризиків. Особливої уваги потребує поєднання показників кредитного ризику, процентної маржі, валютної позиції,

операційних втрат, концентрації державних інструментів у балансах банків, регіональної вразливості позичальників і галузевої структури корпоративного кредитування. Окремий напрям подальших досліджень має стосуватися впливу результатів стрес-тестування на кредитну поведінку банків, позаяк капітальна стійкість повинна перетворюватися не лише на виконання нормативів, а й на здатність банківського сектору безпечно підтримувати структурне відновлення економіки України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Basel Committee on Banking Supervision. Stress testing principles. Bank for International Settlements. 2018. URL: <https://www.bis.org/bcbs/publ/d450.htm> (дата звернення: 25.06.2026)
2. European Banking Authority. EU-wide stress testing. URL: <https://www.eba.europa.eu/risk-and-data-analysis/risk-analysis/eu-wide-stress-testing> (дата звернення: 25.06.2026)
3. European Central Bank. Using regulatory stress tests to support prudential policy-making. Macroprudential Bulletin. 2022. URL: https://www.ecb.europa.eu/press/financial-stability-publications/macroprudential-bulletin/html/ecb.mpbu202206_1-8bd58fdb52.en.html (дата звернення: 25.06.2026)
4. Кузнєцова Л. В. Управління кредитними ризиками банків України на основі стрес-тестування. *Інтелект XXI*. 2019. № 4. С. 44–48. URL: https://intellect21.nuft.org.ua/journal/2019/2019_4/8.pdf (дата звернення: 25.06.2026)
5. Щербатих Д. В. Сучасні методи стрес-тестування банківської системи України. *Економіка та суспільство*. 2018. № 19. С. 1210–1218. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/19_ukr/181.pdf (дата звернення: 25.06.2026)
6. Sobolieva-Tereshchenko O. Stress testing the banking systems: Approach of Ukraine. *Journal of Eastern European and Central Asian Research*. 2020. Vol. 7, № 2. DOI: <https://doi.org/10.15549/jeecar.v7i2.358> (дата звернення: 25.06.2026)
7. Рудан В. Я. Ліквідність банківської системи України: сучасний стан і стратегічні орієнтири управління. *Економічний аналіз*. 2017. Т. 27, № 4. С. 170–179. URL: <https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/download/1448/1185> (дата звернення: 25.06.2026)
8. Національний банк України. Оцінка стійкості банків України. 2023 року. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Resilience_Assessment_Results_2023.pdf (дата звернення: 25.06.2026)
9. Національний банк України. Оцінка стійкості банків України. 2025 року. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Resilience_Assessment_Results_2025.pdf (дата звернення: 25.06.2026)
10. Національний банк України. Звіт про фінансову стабільність. Грудень 2025 року. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2025-H2.pdf (дата звернення: 25.06.2026)
11. Національний банк України. Національний банк затвердив методологію стрес-тестування банків у 2025 році. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-zatverdiv-metodologiyu-stres-testuvannya-bankiv-u-2025-rotsi> (дата звернення: 25.06.2026)
12. Національний банк України. Схвалено методологію стрес-тестування банків у межах оцінки стійкості 2026 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/shvaleno-metodologiyu-stres-testuvannya-bankiv-u-mejah-otsinki-stiykosti-2026-roku> (дата звернення: 25.06.2026)
13. Національний банк України. Затверджено технічне завдання для здійснення оцінки стійкості банків і банківської системи у 2026 році. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zatverdjeno-tehnichne-zavdannya-dlya-zdiysnennya-otsinki-stiykosti-bankiv-i-bankivskoyi-sistemi-u-2026-rotsi> (дата звернення: 25.06.2026)

REFERENCES:

1. Basel Committee on Banking Supervision. (2018). Stress testing principles. Bank for International Settlements. Available at: <https://www.bis.org/bcbs/publ/d450.htm> (accessed June 25, 2026)
2. European Banking Authority. (n.d.). EU-wide stress testing. Available at: <https://www.eba.europa.eu/risk-and-data-analysis/risk-analysis/eu-wide-stress-testing> (accessed June 25, 2026)

3. European Central Bank. (2022). Using regulatory stress tests to support prudential policy-making. Macroprudential Bulletin. Available at: https://www.ecb.europa.eu/press/financial-stability-publications/macroprudential-bulletin/html/ecb.mpbu202206_1-8bd58fdb52.en.html (accessed June 25, 2026)
4. Kuznietsova, L. V. (2019). Upravlinnia kredytnymy ryzykamy bankiv Ukrainy na osnovi stres-testuvannia [Credit risk management of Ukrainian banks based on stress testing]. *Intelekt XXI – Intelekt XXI*, vol. 4, pp. 44–48. Available at: https://intellect21.nuft.org.ua/journal/2019/2019_4/8.pdf (accessed June 25, 2026)
5. Shcherbatykh, D. V. (2018). Suchasni metody stres-testuvannia bankivskoi systemy Ukrainy [Modern methods of stress testing of the banking system of Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, vol. 19, pp. 1210–1218. Available at: https://economyandsociety.in.ua/journals/19_ukr/181.pdf (accessed June 25, 2026)
6. Sobolieva-Tereshchenko, O. (2020). Stress testing the banking systems: Approach of Ukraine. *Journal of Eastern European and Central Asian Research*, vol. 7(2). Available at: <https://doi.org/10.15549/jeecar.v7i2.358> (accessed June 25, 2026)
7. Rudan, V. Ya. (2017). Likvidnist bankivskoi systemy Ukrainy: Suchasnyi stan i stratehichni oriientyry upravlinnia [Liquidity of the banking system of Ukraine: Current state and strategic management guidelines]. *Ekonomichnyi analiz – Economic analysis*, vol. 27(4), pp. 170–179. Available at: <https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/download/1448/1185> (accessed June 25, 2026)
8. National Bank of Ukraine. (2023). Resilience assessment of Ukrainian banks: 2023. Available at: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Resilience_Assessment_Results_2023.pdf (accessed June 25, 2026)
9. National Bank of Ukraine. (2025). Resilience assessment of Ukrainian banks: 2025. Available at: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Resilience_Assessment_Results_2025.pdf (accessed June 25, 2026)
10. National Bank of Ukraine. (2025). Financial Stability Report, December 2025. Available at: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2025-H2.pdf (accessed June 25, 2026)
11. National Bank of Ukraine. (2025). The National Bank approved the methodology for stress testing banks in 2025. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-zatverdiv-metodologiyu-stres-testuvannya-bankiv-u-2025-rotsi> (accessed June 25, 2026)
12. National Bank of Ukraine. (2026). The methodology of bank stress testing as part of the 2026 resilience assessment has been approved. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/shvaleno-metodologiyu-stres-testuvannya-bankiv-u-mejeh-otsinki-stiykosti-2026-roku> (accessed June 25, 2026)
13. National Bank of Ukraine. (2025). The technical assignment for the 2026 resilience assessment of banks and the banking system has been approved. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zatverdjeno-tehnichne-zavdannya-dlya-zdiysnennya-otsinki-stiykosti-bankiv-i-bankivskoyi-sistemi-u-2026-rotsi> (accessed June 25, 2026)

Дата надходження статті: 28.06.2026

Дата прийняття статті до публікації: 06.08.2026

Дата публікації статті: 18.08.2026